

BASIN ÖZGÜRLÜĞÜNÜN SUİSTİMALİ

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU (*)

Demokratik hukuk devleti sistemini benimsemiş olan bütün ülkelerde olduğu gibi bizde de basın özgürlüğü Anayasamızda önemli bir temel hak ve özgürlük olarak yer almıştır. Bununla ilgili olarak Anayasamızın 28. maddesinde "Basın hürdür, sansür edilemez" hükmüne yer verilmiştir.

Basın özgürlüğünün bu denli önemli bir hak olarak kabul edilmesinin ve demokratik hukuk devleti ilkesinin vazgeçilmez bir koşulu olarak öngörülmesinin sebebi basın yoluyla yapılan açıklamalarda kamu yararı bulunmasındandır. Bu özgürlük basına tanınmış gelişigüzel kullanılan, bir özgürlük yada ayrıcalık değildir. O halde basın özgürlüğünden söz edebilmek için basın açıklamasının kamu yararına yönelik olması şarttır. Kamu yararına yönelik olmayan basın açıklamalarının basın özgürlüğünün sağladığı ayrıcalıktan ve korumalardan yararlanması düşünülemez.

Demokrasilerde kitlelerin devlet yaşamının işleyişinden, yöneticilerin icraatlarından, kamu paralarının nerelere harcandığından bilgi sahibi olma hakları vardır. Bu bilgi sayesinde kitlelerin yönetimleri değiştirebilme, yönetime katılabilmek, seçimlerde adaylarını belirleyebilme ve değerlendirebilme olanağı sağlanmış olur. İşte bu olanak günümüzde basın açıklamaları ile sağlanmaktadır. Basına özgürlük tanınmasının sebebi ve sınırı da budur. Bu sebebe yönelik ve bu sınırlar içerisinde yapılan basın açıklamaları kamu yararına yöneliktir.

Bu ilkeye eklenmesi gereken önemli bir başka ilke daha vardır ki o da gerçeğe bağlılık ilkesidir. Bunun anlamı, basının yap-

(*) A.Ü.H.F. Öğretim Üyesi.

tiği açıklamaların gerçeğe uygun olmasıdır. Yerleşik Yargı Kararlarında ve bilimsel görüşlerde, gerçek dışı basın açıklamalarının hiçbir zaman kamu yararına yönelik olamayacağı kabul edilmektedir.

Bu açıklamalarımızdan kamu yararı unsurlarını içeren bir basın açıklamasının basın özgürlüğünden yararlanabileceği sonucu çıkmaktadır. Kamu yararına yönelik bir basın açıklaması basına önemli bir ayrıcalık sağlar. Bu ayrıcalık, böyle bir açıklamanın, suç veya haksız fiil teşkil etse bile hukuka uygun sayılmasıdır. Dikkat edilecek olursa burada "hukuka uygun olarak değerlendirilmede ölçü" basının özgürlüğü değil, kamu yararınıdır. O halde basının özgürlüğü her zaman değil, ancak ve ancak kamu yararı unsuru varsa basın için bir ayrıcalık oluşturur.

Bir basın açıklamasının kamu yararına yönelik olup olmadığı, dolayısıyla basının özgürlüğü ayrıcalığından yararlanması özellikle böyle bir açıklamanın kişilik haklarını ihlal etmesinde önem taşır. Her özgürlük gibi basının özgürlüğünün de bir sınırı vardır. Bu sınırlardan biri de, aynen basının özgürlüğü gibi temel bir hak olarak tanınan "kişilik hakları"dır (Anayasa md. 17-21). Ancak bir basın açıklaması kamu yararına yönelik ise kişilik haklarını ihlal etse dahi hukuka aykırı sayılmayacak ve açıklamada bulunan ilgililer sorumlu tutulmayacaktır. Bir başka ifadeyle kamu yararına yönelik bir basın açıklaması, kişilik haklarını ihlal etse bile bu açıklama haksız bir fiil olarak değerlendirilmeyecek, haksız sayılacak yani hukuka uygun olarak değerlendirilecektir. Medeni Kanunumuz kişilik haklarını kişinin çok önemli bir hakkı saymış ve diğer haklarından farklı ve özel bir düzenlemeyle özel olarak koruma altına almıştır (MK. md. 24-24a). Ancak aynı yasa İsviçre'deki değişikliğe paralel olarak 1988 yılında 3444 sayılı yasayla yeni bir fıkra eklenmiştir. Yasanın 24. maddesine eklenen bu yeni fıkrada kişilik haklarına, "üstün nitelikte kamu yararına" yönelik saldırıların sorumluluğa yol açamayacağı, yani bunun bir hukuka uygunluk sebebi olacağı kabul edilmiştir. Dikkat edilecek olursa burada da hukuka uygunluk sebebi olarak "basın özgürlüğünden" değil, "kamu yararından" söz edilmiştir. Üstün nitelikte bir kamu yararı mevcut ise kişilik haklarına saldırı sorumluluk doğurmayacaktır. Yasa koyucu "kişilik haklarını ancak kamu yararı uğruna feda edebileceğini" kabul etmiştir.

Böylece basın özgürlüğü ile kişilik haklarının çatışmasında ölçü "kamu yararı" olmaktadır. Gerek yargı kararlarında gerekse öğretide hangi açıklamaların kamu yararına yönelik olmadığı yönünde sayısız örnekler mevcuttur. Bu anlamda olmak üzere kamuoyunu ilgilendirmeyen, güncel olmayan, gerçeğe aykırı olan, kişisel kin ve intikam aracı olarak kullanılan, sürüm ve sansasyon amacına hizmet eden, kendisine rakip olan kişi ya da kurumları çökertmeye çalışan açıklamalar kamu yararına yönelik olamaz. Öte yandan bir basın açıklamasında kamu yararı bulunmasına rağmen, açıklamanın yapılış biçimi uygun değilse yine kamu yararına hizmetten ve dolayısıyla basın özgürlüğünden söz edilemez. Bu anlamda olmak üzere öneminin üzerinde abartılarak verilen, açıklamanın yer aldığı sayfa ve kapsamı, ilgisi olmadığı halde kişinin özel yaşamına yönelen açıklamalar kamu yararı hukuka uygunluk sebebinden yararlanamaz ve basın özgürlüğünün arkasına sığınamazlar.

Bu genel ilkeler ve hukuksal duruma rağmen, ülkemizde özellikle son günlerde bazı özel televizyon kuruluşları tarafından yapılan yayımların her nedense korkusuz bir şekilde bu ilkelere ve hukuksal duruma meydan okuduğunu görmekteyiz. Elindeki bir kanalı insanların kişilik haklarına ve özel yaşamına saldırı aracı olarak kullanıp, suçsuz ve savunmasız insanlara hakaret yağdırmalarını, basın özgürlüğü adına yaptıklarını söyleyenler açıkça basın özgürlüğünü suistimal etmektedirler. Bu tür yayınlar karşısında en büyük zararı basın özgürlüğü görmektedir. Basın özgürlüğünün bu tür yayınları kapsamadığını bilmeyen vatandaşın gözünde basın özgürlüğü sevimsiz bir hak olarak görünmeye başlamıştır. Bu inancın yaygınlaşması basın özgürlüğü aleyhine değişiklikleri getirme tehlikesini beraberinde getirebilir. Bundan beş yıl kadar önce o zamanın Cumhurbaşkanı ve ailesi hakkında yapılan bazı gerçek yayımlara rağmen, basın özgürlüğünü kıskaç altına alma yönünde yasal değişiklikler gündeme gelmişti. O tarihte Cumhuriyet Gazetesi'nde çıkan yazılarımızla bu girişimleri şiddetle eleştirmiş, basın özgürlüğünü savunmuş idik. Bu yazımızın da amacı, basın özgürlüğünü, bunu suistimal edenlere karşı korumaktır. Basın özgürlüğü demokratik sistemin vazgeçilmez bir unsuru olup, artık bu gerçeği değiştirmek mümkün değildir. Bu özgürlüğün anlamına ve amacına uygun olarak kullanılması

sayesinde toplumun aydınlanması ve demokrasimizin gelişmesi konusunda büyük adımlar atılmıştır. Basının bu hizmeti, basın özgürlüğünü suistimal edenlerin varlığı karşısında inkar edilemez. Basın özgürlüğünü suistimal edenler cesaretlerini, bu alandaki yasal boşluktan almaktadırlar. Anayasa'da yapılan değişikliklerle "özel radyo ve televizyonların yayınları konusunda özel yasaların" çıkarılması kabul edilmiş ve fakat bu yasa henüz çıkarılamamıştır. Bugün özel televizyonların yaptıkları gerçek dışı yayınlara karşı suçsuz insanların bir cevap hakkı mevcut değildir. Halbuki Anayasamızın 33. maddesi basın özgürlüğü gibi cevap ve düzeltme hakkını da bir temel hak ve özgürlük olarak öngörmüştür. Özgürlükler sadece basın için değil, bunların gerçek dışı yayınlarına karşı suçsuz insanlar için de tanınmıştır. Bu nedenle özel radyo ve televizyonların çalışmaları ve yayın faaliyetlerine ilişkin özel yasanın bir an önce çıkartılması, Basın Kanunu ile TRT Kanununda olduğu gibi basın özgürlüğünü suistimal edenlere karşı yasal önlemlerin bir an önce getirilmesi zorunludur.